

Löst sammanhållna uppsatser om livskvalitetsrelaterade frågor

David M Warburton, Neil Sherwood, eds. **Pleasure and quality of life**. 313 sidor. Chichester–New York–Brisbane: Wiley, 1996. Pris £ 39.95. ISBN 0-471-96511-1.

Recensent: professor Lenart Nordenfelt, Linköping.

Denna bok, en av de många böcker om hälsorelaterad livskvalitet som nu överflödar marknaden, har en imponerande bred ansats. Den har samlat en lång rad forskare från ett stort antal europeiska länder, jämte några få från USA, för att behandla livskvalitetsrelaterade frågor. Forskarna representerar discipliner såsom patologi, socialmedicin och idrottsmedicin på den medicinska sidan, och psykologi, sociologi, socialt arbete liksom också juridik på den samhällsvetenskapliga sidan. En särskild tyngdpunkt ligger på psykologiska aspekter.

Uppsatsernas ämnen är också mångahanda. En stor avdelning behandlar livskvalitet i arbets- och vardagsliv med fokus på problem som har med stress och förmågan att hantera den att göra. Andra uppsatser diskuterar farmakologiska substanser och deras förmåga att fungera som »lyckopiller». Några specialartiklar behandlar våra vardagsdroger, som kaffe och alkohol, och deras effekter på mänskliga upplevelser och beteenden. Det finns också uppsatser som lägger ekonomiska, etiska och juridiska aspekter på olika val av livskvalitetsfrämjande åtgärder.

Ostrukturerad uppläggning

Trots den imponerande mångfalden – eller kanske delvis på grund av den – ger denna bok ett förbryllande intryck. Man letar efter ett samlande syfte och en sammanhållande tråd. Vissa av författarna skriver om så skilda ting och från så olika aspekter att man undrar vad de har att göra i samma bok. Teoretiska reflektioner kring livskvalitet följs av studier om stressfaktorer som möjliga orsaker till cancer, vilka i sin tur följs av diskussioner om det moderna samhällets njutningsmedel och den juridiska regleringen av dessa. De

vetenskapliga utgångspunkterna och teoribildningarna ligger ibland milsvitt ifrån varandra.

Det kan finnas sammanhang när en variation av detta slag är befogad. Böcker som enbart syftar till att dokumentera konferenser blir ofta heterogena på detta sätt. Det finns dock ingen indikation på att denna bok enbart har ett dokumentationssyfte. Utgivaren David Warburtons inledning antyder inte att detta skulle vara fallet. Warburton förklarar inte heller bokens speciella uppläggning eller vilket övergripande syfte den har. Läsaren lämnas därför i hög grad i sticket.

Missvisande titel

Titeln på denna bok kan ge en presumtiv läsare föreställningen att han eller hon här kan få en inträngande diskussion om de grundläggande begreppen »pleasure» och »quality of life». Så är inte alls fallet. Tyvärr har boken sin största svaghet i just dessa grundläggande avseenden. Bokens värde ligger i stället i att några av fackartiklarna, t ex det svenska bidraget av professor Marianne Frankenhaeuser om stress på arbetsplatser eller de sociologiska artiklar som problematiserar samhällets attityder och ingripanden mot droger, håller en hög vetenskaplig klass. Den som söker just dessa bidrag kan ha glädje av boken. •

De anhörigas roll vid psykisk sjukdom

Christine Adamec. **How to live with a mentally ill person. A handbook of day-to-day strategies**. 235 sidor. Chichester: Wiley, 1996. Pris £ 22. ISBN 0-471-11419-7.

Recensent: överläkare Bengt Annebäck, psykiatriska mottagningen, Norrtälje.

Anhöriga till psykiskt sjuka har alltid haft en svår uppgift. Den har inte blivit lättare med åren. Förr hade de anhöriga i vissa fall också en oerhörd makt över sina psykiskt sjuka familjemedlemmar. Det kunde räcka med ett telefonsamtal för att få den sjuke tvångsintagen. När de psykiskt sjukas rätts-

ställning stärkts genom en nödvändig lagändring har detta också medfört att de anhörigas situation i vissa fall kunnat bli outhärdlig. De radikalt minskade vårdplatserna och ett otillräckligt utbyggt socialt omhändertagande av de psykiskt sjuka bidrar till att göra de anhörigas roll både mer betydelsefull och svårare idag.

Sannolikt är den svåraste belastningen för anhöriga den skuld och de skamkänslor som är förknippade med mentalsjukdom. 1960- och 70-talen innebar en fördjupning av skuldkänslorna med de terapeutiska begreppen om den sjuka familjen och den schizofrenogena modern. Nyare forskning om EE (expressed emotion) visade på omgivningens stora betydelse för återinsjuknandet i schizofreni och manodepressiv sjukdom. Man tog avstånd från att lägga etiologiska aspekter på detta, men det kanske är oundvikligt att även dessa forskningsrön kan bidra till skuldkänslorna.

Forskningen om EE hade den stora förtjänsten att man började uppmärksamma anhörigas behov av stöd och utbildning. Ett flertal böcker och skrifter har producerats om psykiska sjukdomar, men mycket litet finns skrivet som direkt hjälp till anhöriga om hur de ska handskas med sin anhörigroll och med den sjuke.

Konkreta råd till anhöriga

Christine Adamec heter en amerikansk frilansjournalist som nu har skrivit en bok som riktar sig direkt till anhöriga med konkreta råd. Hennes bok heter »How to live with a mentally ill person». Hon har själv en dotter som är schizofren.

Boken är uppdelad i tre delar. Del 1 handlar om familjen och dess betydelse och svårigheter. Del 2 beskriver copingstrategier, dvs hur man som anhörig handskas med den sjuke. Den sista delen beskriver hur man handskas med byråkratin, väljer doktorer, sjukhus m m och ger information om bl a juridiska fakta, försäkringsfrågor.

Bokens styrka ligger i det som behandlas i den första delen och senare återkommer i de andra delarna, framför allt hur man kommer till rätta med skuld- och skamkänslor. Hon refererar några undersökningar som visat att 70 procent av

amerikanerna anser att psykisk sjukdom hänger ihop med svaghet och att över 70 procent av alla anhöriga till personer som nyligen skrivits ut från mentalsjukhus känner sig överbelastade av omhändertagandet av den sjuke.

Skuldkänslor och utbrändhet leder till negativa konsekvenser både för anhöriga och den sjuke genom överbeskydd och risk för avståndstagande. Skamkänslorna kan leda till att man som anhörig hamnar i en allt större social isolering och frustration. Författaren betonar nödvändigheten av att man som anhörig skaffar sig kunskaper om sjukdomen, försöker att leva ett så normalt socialt liv som möjligt, att man inser nödvändigheten av och vågar vara öppen om sjukdomen och dess konsekvenser. Hon påpekar också vikten av att man i en familj försöker dela på bördan sinsemellan.

Många anhöriga har säkert nytta av en del av råden i boken om copingstrategier, även om de ibland verkar litet väl förnumstiga och självklara.

En viktig sak författaren tar upp är att insikten om att en nära anhörig har schizofreni innebär en sorg och ett nödvändigt sorgearbete. Man sörjer både den friske anhörige som en gång fanns och den som han skulle ha kunnat bli i framtiden.

Borde anpassats till svenska förhållanden

Bokens stora svaghet är att den har ambitionen att vara heltäckande för anhöriga till alla möjliga allvarliga psykiska störningar, som klumpas ihop till ett slags enhetligt begrepp NBD, neurobiologisk sjukdom. I detta begrepp ingår enligt författaren förutom schizofreni också bl a manodepressiv sjukdom, obsessiv kompulsiv sjukdom och paniksyndrom. Hon utgår ifrån att dessa är biologiska sjukdomar med entydig organisk grund och liknande eller identiska problem för anhöriga, vilket jag anser blir gravt missvisande. Egentligen har hon ju skrivit en bok för anhöriga till schizofrena patienter, och det hade varit bättre om det framgick av titeln.

Skulle boken bli riktigt användbar på det sätt författaren tänkt sig skulle man önska kompletterande riktlinjer för anhöriga till manodepressiva, anorektiker, fobiker och tvångsneurotiker och för oss svenskar förstås översatt och bearbetad för svenska förhållanden med upplysningar om